EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

15. detsember 2011 *

Kohtuasjas C-191/10,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Cour de cassation'i (Prantsusmaa) 13. aprilli 2010. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 19. aprillil 2010, menetluses

Rastelli Davide e C. Snc

versus

Jean-Charles Hidoux, äriühingu Médiasucre international pankrotihaldur,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees A. Tizzano, kohtunikud M. Safjan, A. Borg Barthet, M. Ilešič ja M. Berger (ettekandja),

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

kohtujurist: P. Mengozzi,
kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– J.-C. Hidoux, äriühingu Médiasucre international pankrotihaldur, esindaja: advokaat B. Kuchukian,

– Prantsuse valitsus, esindajad: G. de Bergues ja B. Cabouat,

– Madalmaade valitsus, esindajad: C. M. Wissels ja B. Koopman,

– Austria valitsus, esindaja: E. Riedl,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A.-M. Rouchaud-Joët ja M. Wilderspin,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 29. mai 2000. aasta määruse (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta (EÜT L 160, lk 1; ELT eriväljaanne 19/01, lk 191; edaspidi „määrus") tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud Rastelli Davide e C. Snc (edaspidi „Rastelli") ja äriühingu Médiasucre international (edaspidi „Médiasucre") pankrotihalduri J.-C. Hidoux vahelises vaidluses, mis puudutab viimati nimetatud äriühingu vastu algatatud maksejõuetusmenetluse laiendamist esimesele äriühingule.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Vastavalt määruse põhjendusele 6 piirdub määrus „sätetega, mis reguleerivad maksejõuetusmenetluste algatamise pädevust ning otsuseid, mis tehakse otseselt maksejõuetusmenetluse alusel ja on sellega tihedalt seotud".

4 Määruse artikkel 3, mis käsitleb rahvusvahelist kohtualluvust, sätestab:

„1. Maksejõuetusmenetluste algatamiseks on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus asub võlgniku põhihuvide kese. Äriühingu või muu juriidilise isiku puhul peetakse vastupidiste tõendite puudumisel tema põhihuvide keskmeks registrijärgset asukohta.

2. Kui võlgniku põhihuvide kese asub liikmesriigi territooriumil, on teise liikmesriigi kohus võlgniku vastu maksejõuetusmenetluse algatamiseks pädev ainult juhul, kui kõnealusel võlgnikul on tegevuskoht selles riigis. See menetlus mõjutab ainult selliseid võlgniku varasid, mis asuvad viimati nimetatud liikmesriigi territooriumil.

[...]".

5 Määruse põhjenduses 13 on märgitud, et „„[p]õhihuvide kese" peaks olema koht, kus võlgnik tegeleb regulaarselt oma huvide realiseerimisega ja on seetõttu kolmandate isikute poolt tuvastatav".

6 Määruse artikkel 4, mis käsitleb kohaldatavat õigust, näeb ette:

„1. Kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti, kohaldatakse maksejõuetusmenetluse ja selle mõjude suhtes selle liikmesriigi seadust, kelle territooriumil menetlus on algatatud […]".

[...]".

Siseriiklik õigus

7 Maksejõuetusmenetlust reguleerivad Prantsuse äriseadustiku artikkel L. 640-1 ja järgnevad artiklid. Sellise menetluse algatamise pädevusega kohtu osas viitab seadustiku artikkel L. 641-1 sama seadustiku artiklile L. 621-2, mis 26. juuli 2005. aasta seadusest nr 2005-845 ettevõtjate kaitse kohta tulenevas redaktsioonis sätestas:

„Kui võlgnik on ettevõtja või kantud kutsealade registrisse, on pädev kohus tribunal de commerce (kaubanduskohus). Muudel juhtudel on pädev tribunal de grande instance (tsiviilkohus).

Algatatud menetlust võib laiendada ühele või mitmele muule isikule nende varade kokkulangemisel võlgniku varaga või kui tegemist on fiktiivse juriidilise isikuga. Selleks on pädevus algselt menetluse algatanud kohtul."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

8 Tribunal de commerce de Marseille (Prantsusmaa) algatas 7. mai 2007. aasta otsusega Médiasucre, kelle registrijärgne asukoht oli Marseille's, pankrotimenetluse ning määras J.-C. Hidoux pankrotihalduriks.

9 Pärast seda kohtuotsust esitas J.-C. Hidoux samale kohtule hagi Rastelli vastu, kelle registrijärgne asukoht oli Robbios (Itaalia). Ta taotles Médiasucre vastu algatatud maksejõuetusmenetluse laiendamist Rastellile, viidates nende kahe äriühingu varade kokkulangemisele.

10 Tribunal de commerce de Marseille leidis 19. mai 2008. aasta otsusega, et tal puudub määruse artikli 3 kohaselt pädevus, kuna Rastelli registrijärgne asukoht on Itaalias ning tal ei ole Prantsusmaal tegevuskohta.

11 Cour d'appel d'Aix-en-Provence, kes lahendas J.-C. Hidoux esitatud kohtu pädevuse küsimust käsitlevat taotlust, muutis 12. veebruari 2009. aasta otsusega seda otsust ja leidis, et asi kuulub Tribunal de commerce de Marseille pädevusse. Sellega seoses leidis apellatsioonikohus, et pankrotihalduri taotlus ei puudutanud Rastelli vastu maksejõuetusmenetluse algatamist, vaid Médiasucre vastu algatatud menetluse laiendamist sellele äriühingule ning et äriseadustiku artikli L. 621-2 kohaselt on menetluse laiendamise taotluse üle pädev otsustama kohus, kes algselt menetluse algatas.

12 Kuna Cour de cassationile esitati selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebus, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kui ühe liikmesriigi kohus algatab võlgniku põhimaksejõuetusmenetluse, leides, et võlgniku põhihuvide kese asub selle liikmesriigi territooriumil, siis kas […] määrusega […] on vastuolus see, kui nimetatud kohus kohaldab siseriikliku õiguse normi, mis annab talle pädevuse laiendada menetlust äriühingule, kelle registrijärgne asukoht on teises liikmesriigis, üksnes sel põhjusel, et võlgniku ja nimetatud äriühingu varade puhul on tuvastatud kokkulangemine?

2. Kui menetluse laiendamist taotlevat hagi tuleb käsitada uue maksejõuetusmenetluse algatamisena, mille puhul peab selleks, et asja algselt menetlenud liikmesriigi kohtul oleks selle hagi osas pädevus, olema tõendatud, et äriühingul, keda laiendamine puudutab, on selles liikmesriigis põhihuvide kese, siis kas selline tõendamine võib tuleneda üksnes varade kokkulangemise tuvastamisest?"

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

13 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määrust tuleb tõlgendada nii, et ühe liikmesriigi kohus, kes on algatanud äriühingu põhimaksejõuetusmenetluse, leides, et äriühingu põhihuvide kese asub selle liikmesriigi territooriumil, võib siseriikliku õiguse normi alusel laiendada seda menetlust teisele äriühingule, kelle registrijärgne asukoht on teises liikmesriigis, üksnes sel põhjusel, et nende kahe äriühingu varade puhul on tuvastatud kokkulangemine.

14 Kõigepealt olgu märgitud, et määrus ei sisalda kohtualluvuse ega seadusandliku pädevuse eeskirja, viidates sõnaselgelt ühes liikmesriigis algatatud maksejõuetusmenetluse laiendamisele varade kokkulangemise tõttu äriühingule, kelle registrijärgne asukoht on teises liikmesriigis.

15 Mis puudutab nimelt kohtualluvust, siis määruse artikkel 3 näeb ette üksnes kaks kriteeriumi, mis vastavad kahele eri menetluse liigile. Vastavalt selle artikli lõikele 1 annab võlgniku põhihuvide kese, milleks äriühingu puhul peetakse registrijärgset asukohta, pädevuse algatada nn. põhimenetluse, millel on üleüldine mõju, kuna seda kohaldatakse võlgniku vara suhtes kõigis neis liikmesriikides, kus määrus kehtib, selle liikmesriigi kohtutele, kelle territooriumil ta asub. Selle artikli lõike 2 kohaselt võimaldab võlgniku tegevuskoha olemasolu selle liikmesriigi kohtutel, kelle territooriumil see tegevuskoht asub, algatada nn teisese või siseriikliku menetluse, mis mõjutab ainult selliseid võlgniku varasid, mis asuvad viimati nimetatud liikmesriigi

territooriumil (vt selle kohta 2. mai 2006. aasta otsus kohtuasjas C-341/04: Eurofood IFSC, EKL 2006, lk I-3813, punkt 28, ja 17. novembri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-112/10: Zaza Retail, EKL 2011, lk I-11525, punkt 17).

16 Mis puudutab kohaldatavat õigust, siis see sõltub vastavalt määruse artikli 4 lõikele 1 rahvusvaheliselt pädeva kohtu kindlaksmääramisest. Nimelt on nii põhimaksejõuetusmenetluse kui ka teisese või siseriikliku menetluse puhul selle liikmesriigi seadus, kelle territooriumil menetlus algatati, kohaldatav maksejõuetusmenetluse ja selle mõju suhtes (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 33, ja 21. jaanuari 2010. aasta otsus kohtuasjas C-444/07: MG Probud Gdynia, EKL 2010, lk I-417, punkt 25).

17 Arvestades kohtualluvuse kriteeriumi rolli, tuleb seega uurida, milline kriteerium võib kohaldatav olla põhikohtuasjas.

18 Selles osas ei näi väidetavat, et Rastellil on Prantsusmaal tegevuskoht Euroopa Kohtu praktika tähenduses, st teatud struktuur, mis hõlmab majandustegevusega tegelemiseks vajalikku minimaalset töökorraldust ja teatavat stabiilsust (vt 20. oktoobri 2011. aasta otsus kohtuasjas C-396/09: Interedil, EKL 2011, lk I-9915, punkt 64). Neid asjaolusid arvestades ei saa määruse artikli 3 lõiget 2 kohaldada.

19 Seega tuleb piirduda selle uurimisega, kas kohtu pädevus maksejõuetusmenetluse laiendamise hagi lahendamiseks võib tugineda määruse artikli 3 lõikele 1.

20 Selles kontekstis tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on otsustanud, et määruse artikli 3 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et see annab rahvusvahelise pädevuse selle

liikmesriigi kohtutele, kelle territooriumil maksejõuetusmenetlus algatati, ka niisuguse hagi menetlemiseks, mis tuleneb otseselt esialgsest maksejõuetusmenetlusest ja on sellega otseselt seotud määruse põhjenduse 6 tähenduses (vt 12. veebruari 2009. aasta otsus kohtuasjas C-339/07: Seagon, EKL 2009, lk I-767, punktid 19–21). Seega tuleb analüüsida, kas sellise hagina võib käsitada maksejõuetusmenetluse laiendamise taotlust, mis on tingitud varade kokkulangemisest, nagu on vaatluse all põhikohtuasjas.

21 J.-C. Hidoux ja Prantsuse valitsus väidavad, et varade kokkulangemise tõttu maksejõuetusmenetluse laiendamise hagi tuleb käsitada hagina, mis tuleneb otseselt esialgsest maksejõuetusmenetlusest ja on sellega otseselt seotud. Oma väite põhjendamiseks kinnitavad nad, et sellisena, nagu see on ette nähtud Prantsuse õiguses, mis on määruse artikli 4 lõike 1 kohaselt esialgse menetluse suhtes kohaldatav õigus, ei algatata niisuguse laiendamise tulemusel uut menetlust, mis on algselt algatatud menetlusest sõltumatu, vaid üksnes laiendatakse esialgse menetluse mõju ühele teisele üksusele. Nad järeldavad sellest, et Prantsuse kohus, kes algatas Prantsusmaal asuva äriühingu suhtes põhimaksejõuetusmenetluse, on samuti pädev laiendama menetlust ühele teisele äriühingule, kelle asukoht on muus liikmesriigis.

22 See väide põhineb seega sisuliselt argumendil, mille kohaselt ei algatata põhimaksejõuetusmenetluse laiendamisega uut menetlust, vaid üksnes kaasatakse juba algatatud menetlusse täiendav võlgnik, kelle varad on esimese võlgniku omadest lahutamatud.

23 Siiski ei saa üksainus menetlus varjata asjaolu, millele viitasid Madalmaade ja Austria valitsus ning Euroopa Komisjon, et esialgse menetluse laiendamisel täiendavale

võlgnikule, kes on selle menetlusega hõlmatud võlgnikust juriidiliselt eraldiseisev, on täiendava võlgniku suhtes sama mõju kui maksejõuetusmenetluse algatamise otsusel.

24 Seda analüüsi kinnitab lisaks eelotsusetaotluse esitanud kohtu viidatud asjaolu, et kuigi ühtainust menetlust õigustab see, et kaks võlgnikku moodustavad nende varade kokkulangemisest tulenevalt faktiliselt ühe üksuse, ei mõjuta see nende kahe võlgniku juriidilise isiku staatust.

25 Ent Euroopa Kohus otsustas, et liikmesriikide kohtute pädevuse kindlaksmääramise korra kohaselt, mis on määrusega ette nähtud ja mille aluseks on võlgniku põhihuvide kese, on iga juriidiliselt iseseisva üksuse moodustava võlgniku jaoks olemas oma kohtualluvus (eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 30).

26 Sellest tuleb järeldada, et otsuse, millel on juriidilise üksuse suhtes sama mõju, kui põhimaksejõuetusmenetluse algatamise otsusel, saavad teha ainult liikmesriigi kohtud, kes on pädevad niisugust menetlust algatama.

27 Sellega seoses tuleb meenutada, et määruse artikli 3 lõige 1 annab niisuguse menetluse algatamise ainupädevuse selle liikmesriigi kohtule, kelle territooriumil on võlgniku põhihuvide kese.

28 Seega kujutaks selle sätte alusel võlgniku suhtes pädevana määratletud kohtu võimalus allutada siseriikliku õigusakti alusel üks teine juriidiline üksus maksejõuetusmenetlusele üksnes varade kokkulangemise tõttu, uurimata, kus asub selle üksuse põhihuvide kese, endast määrusega kehtestatud korrast kõrvalehoidumist. Sellest tuleneks muu hulgas eri liikmesriikide kohtute vaheliste positiivsete kohtualluvuse

konfliktide oht, mida määrusega just nimelt vältida sooviti, et tagada maksejõuetusmenetluste käsitlemise ühtsus liidus.

29 Seega tuleb esimesele küsimusele vastata, et määrust tuleb tõlgendada nii, et ühe liikmesriigi kohus, kes on algatanud äriühingu põhimaksejõuetusmenetluse, leides, et äriühingu põhihuvide kese asub selle liikmesriigi territooriumil, võib siseriikliku õiguse normi alusel laiendada seda menetlust teisele äriühingule, kelle registrijärgne asukoht on teises liikmesriigis, vaid tingimusel, et on tõendatud, et viimati nimetatud äriühingu põhihuvide kese asub esimeses liikmesriigis.

Teine küsimus

30 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määrust tuleb tõlgendada nii, et juhul kui äriühingu vastu, kelle registrijärgne asukoht asub ühe liikmesriigi territooriumil, on suunatud hagi, mille eesmärk on laiendada temale maksejõuetusmenetlust, mis on algatatud teises liikmesriigis ühe teise selles liikmesriigis asuva äriühingu vastu, piisab nende äriühingute varade kokkulangemise pelgast tuvastamisest selle tõendamiseks, et selle äriühingu põhihuvide kese, kelle vastu hagi on suunatud, asub samuti viimati nimetatud liikmesriigis.

31 Kõigepealt olgu meenutatud, et mõiste võlgniku „põhihuvide kese" määruse artikli 3 lõike 1 tähenduses on määruse ainuomane mõiste, millel on seega autonoomne tähendus ja mida tuleb seetõttu tõlgendada ühetaoliselt ning liikmesriikide õigusaktidest sõltumatult (eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 31, ja eespool viidatud kohtuotsus Interedil, punkt 43). Kuigi määruses seda mõistet ei ole määratletud,

on selle ulatust selgitatud määruse põhjenduses 13, mille kohaselt „[p]õhihuvide kese" peaks olema koht, kus võlgnik tegeleb regulaarselt oma huvide realiseerimisega ja on seetõttu kolmandate isikute poolt tuvastatav" (eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 32, ja eespool viidatud kohtuotsus Interedil, punkt 47).

32 Äriühingu puhul peetakse tema põhihuvide keskmeks määruse artikli 3 lõike 1 teise lause kohaselt registrijärgset asukohta. See eeldus ja määruse põhjenduse 13 viide huvide realiseerimise kohale väljendavad liidu seadusandja soovi omistada kohtualluvuse kriteeriumina esmatähtsus äriühingu peakontori asukohale (eespool viidatud kohtuotsus Interedil, punkt 48).

33 Samale põhjendusele viidates otsustas Euroopa Kohus, et võlgniku põhihuvide keskme kindlaksmääramisel tuleb lähtuda ühtaegu objektiivsetest ja kolmandate isikute poolt tuvastatavatest kriteeriumidest, et tagada õiguskindlus ja põhimaksejõuetusmenetluse algatamiseks pädeva kohtu kindlaksmääramise ettenähtavus (eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 33, ja eespool viidatud kohtuotsus Interedil, punkt 49).

34 Seoses äriühinguga täpsustas Euroopa Kohus, et juhul kui äriühingu juht- ja kontrollorganid asuvad selle registrijärgses asukohas ning kui seal võetakse kolmandate isikute poolt tuvastatavalt vastu selle äriühingu juhtimisotsused, siis on kindlalt kohaldatav määruse artikli 3 lõike 1 teises lauses ette nähtud eeldus (eespool viidatud kohtuotsus Interedil, punkt 50).

35 Selle eelduse võib siiski kummutada, kui kolmandate isikute jaoks ei ole äriühingu peakontor tema registrijärgses asukohas. Sellisel juhul võib liidu seadusandja poolt selle äriühingu registrijärgse asukoha kasuks ette nähtud lihtsa eelduse kummutada see, et objektiivsed ja kolmandate isikute poolt tuvastatavad asjaolud võimaldavad

tõendada, et tegelik olukord erineb sellest, mida huvide keskme asetamine kõnealusesse registrijärgsesse asukohta peaks peegeldama (eespool viidatud kohtuotsus Eurofood IFSC, punkt 34, ja eespool viidatud kohtuotsus Interedil, punkt 51).

36 Neid asjaolusid tuleb hinnata kogumis, arvestades igale olukorrale iseloomulike asjaoludega (eespool viidatud kohtuotsus Interedil, punkt 52).

37 Teises küsimuses silmas peetud kahe äriühingu varade kokkulangemise juhtumi osas nähtub Prantsuse valitsuse esitatud selgitustest, et sellise olukorra tunnusjoonte määratlemiseks tugineb siseriiklik kohus kahele alternatiivsele kriteeriumile, mis tulenevad vastavalt raamatupidamise kokkulangemisest ja äriühingute vahel ebatavaliste finantssuhete olemasolust, näiteks varade ülekandmise tahtlik korraldamine ilma vastutasuta.

38 Nagu väidavad nii Prantsuse kui ka Madalmaade ja Austria valitsus ning komisjon, on sellised asjaolud üldjuhul kolmandate isikute poolt raskesti tuvastatavad. Pealegi ei tähenda varade kokkulangemine tingimata ühe huvide keskme olemasolu. Nimelt ei saa välistada, et niisugune kokkulangemine korraldatakse kahes eri liikmesriigis asuvas kahes juhtimis- ja kontrollikeskuses.

39 Seega tuleb esitatud küsimusele vastata, et määrust tuleb tõlgendada nii, et juhul kui äriühingu vastu, kelle registrijärgne asukoht asub ühe liikmesriigi territooriumil, on suunatud hagi, mille eesmärk on laiendada temale maksejõuetusmenetlust, mis on teises liikmesriigis algatatud ühe teise selles liikmesriigis asuva äriühingu vastu, ei piisa nende äriühingute varade kokkulangemise pelgast tuvastamisest selle tõendamiseks, et selle äriühingu põhihuvide kese, kelle vastu hagi on suunatud, asub samuti viimati nimetatud liikmesriigis. Selleks et lükata ümber eeldus, et see kese asub

registrijärgses asukohas, on vajalik, et kõikide asjassepuutuvate asjaolude hindamine kogumis võimaldab kolmandate isikute poolt tuvastataval viisil kindlaks teha, et selle äriühingu tegelik juhtimis- ja kontrollikeskus, kelle vastu menetluse laiendamise hagi on suunatud, asub liikmesriigis, kus maksejõuetusmenetlus algselt algatati.

Kohtukulud

40 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Nõukogu 29. mai 2000. aasta määrust (EÜ) nr 1346/2000 maksejõuetusmenetluse kohta tuleb tõlgendada nii, et ühe liikmesriigi kohus, kes on algatanud äriühingu põhimaksejõuetusmenetluse, leides, et äriühingu põhihuvide kese asub selle liikmesriigi territooriumil, võib siseriikliku õiguse normi alusel laiendada seda menetlust teisele äriühingule, kelle registrijärgne asukoht on teises liikmesriigis, vaid tingimusel, et on tõendatud, et viimati nimetatud äriühingu põhihuvide kese asub esimeses liikmesriigis.**

2. Määrust nr 1346/2000 tuleb tõlgendada nii, et juhul kui äriühingu vastu, kelle registrijärgne asukoht asub ühe liikmesriigi territooriumil, on suunatud hagi, mille eesmärk on laiendada temale maksejõuetusmenetlust, mis on teises liikmesriigis algatatud ühe teise selles liikmesriigis asuva äriühingu vastu, ei piisa nende äriühingute varade kokkulangemise pelgast tuvastamisest selle tõendamiseks, et selle äriühingu põhihuvide kese, kelle vastu hagi on suunatud, asub samuti viimati nimetatud liikmesriigis. Selleks et lükata ümber eeldus, et see kese asub registrijärgses asukohas, on vajalik, et kõikide asjassepuutuvate asjaolude hindamine kogumis võimaldab kolmandate isikute poolt tuvastataval viisil kindlaks teha, et selle äriühingu tegelik juhtimis- ja kontrollikeskus, kelle vastu menetluse laiendamise hagi on suunatud, asub liikmesriigis, kus maksejõuetusmenetlus algselt algatati.

Allkirjad